

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ך ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

26

י"ד כ' - ל"ו

שלח (תשכ"ז)

גליון זה הוא המשכו של גליון שלח תשכ"ב. עיין שם וצרפהו לגליוננו.

א. שאלה כללית:

לפסוקים כ"ז-ל"ד מקשה אברבנאל

מה יהיה החדוש שנתחדש למשה בדבור הזה, כי גזרת מתי מדבר כבר נזכר בפרשה של מעלה (= פסוקים כ'-כ"ה), שנאמר "אם יראה איש באנשים האלה", למה בא אם כן דבור אחר עליו?

1. ישב קושייתו!
2. מדבריו נראה (מה שאפשר לראות גם ממקומות אחרים) שהיה כותב פרושו מבלי היות ספר החמש פתוח לפניו, אלא בהשענו על בקיאותו. מניין שכך הוא?

ב. כ' ויאמר ה' סלחתי כדברייך; כ"א ואולם חי אני...

רש"י ד"ה כדברייך: בשביל מה שאמרת "מבלתי יכולת ה'..."

רש"י ד"ה ואולם: כמו אבל זאת אעשה להם.

אברבנאל... הקב"ה השיב על מה שמען משה "סלח נא לעונך העם הזה כגדול חסדך וכאשר

נשאת לעם הזה... והשיבו יתברך: אמת הוא סלחתי לעונם פעמים רבות, כדברייך... אבל עם היות סלחתי פעמים רבות כדברייך, "חי אני" וראוי שארגיש במה שפשעו בי פעם אחר פעם, והוא קשה עלי כמחט בבשר החי, וזהו שאמר "חי אני" וארגיש במה שעושים נגד כבודי...

- אא 1. מה קשה לרש"י בד"ה כדברייך ומה קשה לו בד"ה ואולם?
2. האם מי שב אברבנאל אותם הקשיים או קשיים אחרים, או קשיים נוספים?
3. מהי חולשתו הגדולה של פירושו אברבנאל לפסוקינו אלה?

ג. רשב"ם כ' ד"ה סלחתי: סולח אני כמו (בר' כ"ג) "נתתי כסף השדה".

ד"ה כדברייך: שלא אכנו בדבר בפעם אחת אלא אאריך להם עד ארבעים שנה.

1. האם מסכים הרשב"ם בפרושו לד"ה "סלחתי" עם אחד משני הפרהשים שנ' לעיל?
2. האם מסכים הרשב"ם בפרושו לד"ה "כדברייך" עם אחד משני הפרושים דלעיל?

ד. שאלות בספורנו

1 (כ"ח ד"ה כן אעשה לכם: בזמנים מתחלפים ובזה נשבע מה שהעיד המשורר (תהלים ק"ו) באמרו "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגויים"; וכן יחזקאל (כ' כ"ג) באמרו: "וגם אני נשאתי ידו להם ובמדבר להפיץ אותם בגויים".

- אא (א) הסבר את המלים המסומנות בקו. מה הקשי שישב על ידם?
- א (ב) לשם מה הביא את שני הפסוקים מתהלים ומיחזקאל, מה הקשי שרצה לישב בדבריו אלה?

2 (ל"ג ד"ה ונשאו את זנותיכם: שמדתם בי באמרכם "נתנה ראש".

מה הקשי בפסוקנו שרצה לישב?

3 (ל"ד ד"ה יום לשנה: ט' באב של כל שנה, כמבואר בתענית פרק בתרא.

תענית כ"ט ע"ז: "שלח לך אנשים" ותניא: בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים וכתוב "וישובו... מקץ ארבעים יום", הני מ' יום בכי' חד הוון? (= ארבעים חסד אחך היו?)

רש"י: ב' מסיון וכ"ט מתמוז הווי ל"א, וח' מאב, הוה ל"ט

אמר אביי: תמוז דהתיא שחא מלויי מליוה הוה (ה תמוז של שנה תתיא מלא היה) דכתיב (איכה א' ט"ו) "קרא עלי מועד לשבוע בחדרי", דכתיב (בס' י"ד א') 'זחשא כל בעדה וימזו את קולם ויבכו חפס בלילה ההוא'. אמר רבה אמר ר' יונתן: אותה לילה ליל ט' באב היה. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם, ואגי קובע לכם בכיה לזוורת.

- אא 1. מה הקשי בפסוקנו שרצה ספורנו לישב בעזרת דברי הגמרא הנ"ל?
- אא 2. מניין שמשה שלח את המרגלים בעשרים וחשעה בסיון?

(4) ל"ו ד"ה והאנשים אשר שלח משה: שהיו באמנים אצלו ונחפכו לו לאנשים. מה קשה לו בפסוק?

ל"ג ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה ונשאן את זנותיכם

ר' יוסף אבן כספי: "סירה כסף" הוא "ספר הסור" (והוא ספר המבוא לפרוש "מצליף לכסף" ע' 62-161). אמנם מה שאמר "ובניכם יהיו רועים... ארבעים שנה" ועוד דקדוק צמצום יותר גדול שאמר "יום לשבת יום לשנה תשא את עונותיכם", ומהיום הזה עד סוף הארבעים לא היה רק פחות מתשע ושלשים שנה, הנה תוכל להקיש מזה על ענינים אחרים רבים, כמו שאמרתי לך בפרשת ויגש על מספר שבעים נפש, וזה כי יסוד הענין "דברה תורה לשון הבאי", ובכלל "דברה תורה כלשון בני אדם", ואין ספק שלשון בני אדם יהיו פעמים בדקדוק ובצמצום, ופעמים היפך זה והכל כפי הבחירה, לכן לפליג לשבת פעל אתה.

ולכן לא נטעה גם אנחנו ששבחנו ענינים רבי המספר מספורי תורתנו ואמרנו על כל אחד מהם, שאין כמותו בכל התורה כולה ממה שקדם לו וממה שיבוא אחריו. ואמנם לפעמים נניח זה והדומה לו בדקדוק ובצמצום, וכן הענין בתורה ובשאר ספרי הנביאים, לכן בין תבין את אשר לפניך ולא תמיר דבר בדבר, כי זה עצום הסכנה, והסם ישמור את בפשר.

- 1. מנין לו שהיו "בפחות מתשע ושלשים שנה"?
- 2. מה ה'רסיון בין פסוקנו לבין המוזכר בדבריו ספ' ויגש?
- 3. במה משנה אבן כספי את סגנונו לסגנון התורה?
- 4. נגד איזו סכנה בלמוד התורה מכוונים דבריו?
- א 5. במה מוכיח פסוק ל"ו לדעתו את מה שרצה להוכיח יותר מאשר מוכיחו פסוק ל"ג?

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

א) במדבר י"א י"ט לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום

כאשר מונים ענינים במספר בלתי זוגי, תחלק הרשימה בדרך כלל בין רוב - ומיעוט, אלא אם כן, שסיבה מיוחדת הניעה את בעלי הטעמים לחלק בדרך מיעוט - רוב.

לפי הכלל הזה מתחלקים 3 הפריטים בצלע השנייה (5 - 10 - 20 ימים) אחרי המספר השני (10).

אך במסגרת הפסוק השלם אין החלוקה בדרך הזאת, כי בצלע הראשונה באו שני פריטים בלבד (יום אחד - יומים).

נמצא, שהרשימה חמלאה מתחלקת 2 : 3. מה יכולה להיות הסיבה לחלוקה הזאת?

ב) ט' כ"ב או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענן על-המסכן לשכון עליו יחבו בני-ישראל ולא יסעו ובעלתו יסעו.

ר' רש"י או-ימים: שנה, כמו (ויקרא כה) ימים תהיה גאולתו.

1) בתחילת הפסוק באה רשימה של שלושה פרקי זמן בדילוג, הדומה במבנה לצלע השנייה של י"א י"ט. ההבדל ביניהם, ששם מדובר על הודעה שלילית וכאן על הודעה חיובית.

אך בפסוקנו מתחלקת הרשימה בין מיעוט - רוב, בניגוד למקובל, כי על כן החפסק בא אחרי המלה הראשונה "או-ימים". מה יכולה להיות הסיבה לחלוקה הזאת?

2) בצלע הראשונה באה 12 מל ס ואילו בצלע השנייה 2 בלבד. היחס הוא אפוא 12 : 2. לפי איזה ענין מתחלק הפסוק?

3) בצלע א' בא מאמר מוסגר. ציין את ראשיתו ואת סופו. ואין ביטאו הטעמים, שיש כאן מאמר מוסגר?